

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 19.06.2023. Nr. 12/6-3

**Atzinums par 20.05.2023. iesniegumu Nr. 20/6-1 vērtēt LSM.lv publikāciju
“Latvijas robežu izdevies nelegāli šķērsot imigrantu grupai; 6 personas
aizturētas”**

Sabiedrisko mediju ombuds ir saņēmis [...] iesniegumu (turpmāk tekstā – Iesniegums vai Iesniedzējs) vērtēt Latvijas sabiedrisko mediju vienotajā portālā LSM.lv 2023. gada 19. maijā publicēto ziņu “Latvijas robežu izdevies nelegāli šķērsot imigrantu grupai; 6 personas aizturētas” - <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/19.05.2023-latvijas-robezu-izdevies-nelegali-skersot-imigrantu-grupai-6-personas-aizturetas.a509360/>.

Iesniedzējs vērš uzmanību uz valodas lietojumu konkrētajā rakstā un tā atbilstību medija ētikas kodeksam un sabiedrisko mediju redakcionālajām vadlīnijām.

Lai sniegtu atzinumu, ombuds no 2023. gada 20. maija līdz 19. jūnijam iepazīs ar Iesniegumā minēto publikāciju un izvērtēja Iesniedzējas argumentus. Pēc Iesnieguma saņemšanas notika komunikācija ar LSM.lv redakciju, tika uzdoti jautājumi VSIA “Latvijas Televīzija” (turpmāk – LTV) galvenajai redaktorei un LSM.lv galvenajai redaktorei, kā arī precizēta informācija par to, vai LTV un LSM.lv ir pieejamas 2018. gadā izveidotās “[Redakcionālās vadlīnijas darbā ar mazaizsargātajām un atstumtības riskam pakļautajām cilvēku grupām \(ieskaitot patvēruma meklētājus\)](#)”.

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda

Rožukalne

konstatē:

[1] 2023. gada 20. maijā saņemtajā Iesniegumā [...] lūdz izvērtēt 2023. gada 19. maijā publicēto ziņu “Latvijas robežu izdevies nelegāli šķērsot imigrantu grupai; 6 personas aizturētas”. Iesniegumam pievienota raksta kopija, kurā identificētas, Iesniedzējaprāt, kritiski vērtējamās teksta daļas un vārdi:

Latvijas robežu izdevies nelegāli šķērsot imigrantu grupai, LRT+ informēja vietējais lauksaimnieks, kurš vēlējās palikt anonīms. Robežsardze grupu aizturēja. Pēc aizturēšanas personas norādījušas, ka viņiem Baltkrievijas robežsargi atņēmuši dokumentus. Nelegālos robežšķērsotājus ap pusdienas laiku pirmie pamanīja iedzīvotāji Kaplavas pagastā, kas atrodas aptuveni 5 kilometrus no Baltkrievijas robežas. Video uzņēma vietējs lauksaimnieks, dodoties savās ikdienas darba gaitās. Uzreiz tika ziņots robežsargiem. Robežsardze uzzināja par šo nelegālo šķērsošanu pēc tam, kad par to sūdzējās vietējās pašvaldības iedzīvotāji. Valsts robežsardze apstiprināja, ka sešu personu grupa jau aizturēta un nosūtīta uz Latvijas un Baltkrievijas robežu. Robežsardzes Daugavpils pārvaldes priekšnieka vietnieks Raimonds Kublinskis norādīja, ka "personu grupas varbūt ļoti dažādas. Šajā gadījumā mēs konstatējam, šajā grupā 3 sievietes un 3 vīrieši. Visi pieauguši, līdz ar to personu iecelošana tiks novērsta." Šo grupu nogādāja atpakaļ robežpunktā, kur paredzēts viņus nodot atpakaļ baltkrievu pusei. Ja Baltkrievija viņus atteiksies pieņemt, Latvijas pusei būs jālemj, kā rīkoties tālāk. "Vecumu šajā gadījumā mēs nezinām, jo personas pēc būtības netiek pārbaudītas, ka tiktu identificētas viņu personības, jo viņas parasti ir bez iecelošanas dokumentiem, kurus pēc viņu vārdiem viņiem atņem kaimiņvalsts," sacīja Raimonds Kublinskis. Tomēr robežsardze norādīja - piektdienas situācija nu jau ir ierasta, atšķiras vien nelegālo robežšķērsotāju skaits ik dienas. "Tie ir riski, hibrīdapdraudējumi, kas tiek novēroti ir ikdienas lieta un tam nav ne sezonāla rakstura, ne diennakts rakstura. Tā kā jābūt pastāvīgā gatavībā," atzina Raimonds Kublinskis. Šo gadījumu robežsardze novērta ar pašu spēkiem, tomēr sarežģītākās situācijās tiek iesaistīti Nacionālie bruņotie spēki un Valsts policija. Robežsardze ziņo, ka šogad kopumā no nelikumīgas Latvijas-Baltkrievijas robežas šķērsošanas atturēti 3028 cilvēki, bet humānu apsvērumu dēļ Latvijā uzņemti 178 cilvēki.

Tālāk Iesniedzējs izvērsti skaidro trīs aspektus, kurus lūdz izvērtēt:

1) valodas lietojumu attiecībā uz dažādām iesaistītajām pusēm;

Proti, “ja robežsardze vai vietējais lauksaimnieks tiek konsekventi dēvēti, izmantojot vienu apzīmētāju, tad rakstā minētā sešu cilvēku grupa tiek dēvēti kā imigranti vai nelegālie robežšķērsotāji. ANO terminoloģijas rokasgrāmata “Cilvēki ceļā” (saite – <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000163621>) piedāvā plašu definīciju klāstu, nodalot dažādas cilvēku grupas, kas ļoti dažādu iemeslu dēļ atrodas ceļā. Rakstā sešas reizes izmantots vārds ‘nelegāls’, bet ne reizi nav minēts, ka, piemēram, šie cilvēki varētu būt bēgļi (juridiskais bēgļa statuss vien apstiprina šo cilvēka statusu) vai potenciāli vēlētos lūgt patvērumu Latvijā, kas pie šī brīža regulējuma ir de facto neiespējams likumiskā ceļā. Latvijas Republikai saistoši starptautiski tiesību akti paredz, ka ikvienam trešās valsts pilsonim vai bezvalstniekam ir tiesības pieprasīt starptautisko aizsardzību, tostarp pie tās robežām vai tranzīta zonās, pat ja viņš vai viņa šajā teritorijā atrodas nelikumīgi. Bez konteksta un neievērojot nevainības prezumpciju, šo cilvēku nekonekventa kategorizēšana ar konsekventu negatīvu konotēšanu būtu

jāizvērtē atbilstoši Latvijas sabiedrisko mediju Redakcionālajām vadlīnijām”.

2) pretruna avota sniegtajā informācijā;

“Rakstā rodama loģiska pretruna Valsts Robežsardzes argumentācijā par cilvēku vecumu, kuru var noskaidrot veicot identifikācijas pārbaudi. Tā kā šāda identifikācijas pārbaude netika veikta, tad nevar apgalvot, ka šīs personas ir pilngadīgas. Šis ir būtisks arguments, jo tas ļāvis Robežsardzei secināt, ka šī grupa ir jānogādā ārpus Latvijas Republikas teritorijas. Tomēr, satraucošākais ir tekstā ar dzeltenu krāsu iezīmētais. Tajā tiek norādīts, ka – skatoties pēc Baltkrievijas robežsardzes reakcijas, tiks lemts par tālākajām šo cilvēku iespējām. Ilgstošais ārkārtas stāvoklis ir radījis telpu cilvēku sistemātiskai atturēšanai no robežu šķērsošanas. Vieni un tie paši cilvēki var tikt vairākkārt atturēti, nereti nonākot arī slazdā, jo Baltkrievijas robežsardze attur arī no savas puses. Atrodoties starprobežu stāvoklī, cilvēku fiziskā un mentālā veselība tiek pakļauta nopietnam apdraudējumam. Arī Latvijā ir oficiāli fiksēti vismaz divi nāves gadījumi uz robežas. Rakstā atspoguļota šī brīža valsts politiskā nostāja, kas netiek kritiski izvērtēta. Šāda veida pieeja nostiprina šīs situācijas nostiprināšanu kā normu. Personu atturēšana no nelikumīgas robežas šķērsošanas jeb atgrūšana (angl. pushbacks) ir prettiesiska, jo pārkāpj tiesības uz patvērumu, kas nostiprinātas 1951. gada Ženēvas Konvencijā par bēgļa statusu, ES pamattiesību hartā un ES likumos. Šāda pieeja ir vienpusīga. Tāpat tā neņem vērā Latvijas sabiedrisko mediju Redakcionālajās vadlīnijās noteikto, ka “Ziņojot par (...) iespējamiem noziegumiem, (...), sabiedrisko mediju žurnālists ievēro nevainīguma prezumpciju,” raksta Iesniedzējs.

3) aculiecinieka video informatīvā vērtība;

“LTV sižetā un LSM rakstā ir publicēts video, kurā ir redzami minētie cilvēki, kuri sasnieguši Latviju. “[..] šāda video publicēšana sabiedriskajā medijā nepievieno šai ziņai papildu informatīvo nozīmi, taču veicina noteiktas grupas stereotipizāciju un neveicina cieņpilnu attieksmi pret visiem cilvēkiem,” norāda Iesniedzējs.

[2] Atbildot uz ombuda 2023. gada 25. maija vēstuli Nr. 22/6-2, 2023. gada 16. jūnijā ir saņemta LTV vēstule Nr. 109/1-6.2, kurā sniegta LTV galvenās redaktora Sigitas Roķes atbildes uz ombuda jautājumiem par šajā atzinumā izskatāmo Iesniegumu.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda

Rožukalne

secina:

[3] Ombuds ir saņēmis [..] iesniegumu, kurā pievērsta uzmanība LSM.lv publicētam

sadarbības partnera veidotam teksta un audiovizuālajam saturam.

[4] LTV galvenā redaktore Sigita Rože, atbildot uz ombuda jautājumiem, pievērš uzmanību, ka konkrētā ziņa LSM.lv veidota pēc reģionālās televīzijas LRT+ sižeta. Vienlaikus LTV atzīst, ka “cilvēku grupu, kas šķērsojusi Latvijas robežu, sižeta autore nodēvējusi par “nelegālajiem imigrantiem”, kā arī nav sniegts pilnvērtīgs notikušā konteksts”, vienlaikus atzīmē, ka “daļa iesniedzēja aizrādījumu skar Robežsardzes amatpersonas teikto, ko šajā gadījumā sižeta autore izmantojusi kā precīzu citātu, nelabojot un saglabājot avota teikto”.

[5] S. Rože savā atbildes vēstulē uzsver, ka LTV “apzinās sabiedriskā medija lomu un pienākumu nevairot stereotipus, aizspriedumus un aizsargāt ievainojamās un mazaizsargātās sabiedrības grupas”. Tomēr, lai atgādinātu par mediju atbildību, satura veidošanā iesaistītajiem ir izsūtīta ANO terminoloģijas rokasgrāmata, kā arī projekta “Atbildīgas, daudzveidīgas un kvalitatīvas žurnālistikas attīstība Latvijas nacionālajos un reģionālajos masu medijos, veicinot trešo valstu pilsoņu integrāciju Latvijā” rezultātā tapušie materiāli un ieteikumi, informē LTV galvenā redaktora un pauž, ka LTV “redaktori un producenti turpmāk vēl rūpīgāk sekos līdzi šāda veida saturam, izvēloties visatbilstošāko informācijas pasniegšanas veidu”. S. Rože piebilst, ka “Latvijas Televīzija ir vairākkārt veidojusi sižetus par personām, kuras hibrīdkara ietvaros Baltkrievijas režīms virza Latvijas, Lietuvas un Polijas teritorijā, iestājoties par šo personu tiesībām”.

[6] Sižetā izmantoti divi informācijas avoti: Robežsardzes Daugavpils pārvaldes priekšnieka vietnieks Raimonds Kublinskis un anonīms vietējais iedzīvotājs, kura filmēts video iekļauts sižetā. LTV1 raidījuma “Dienas ziņas” audio un teksta pieteikumā (raidījuma vadītājs Jānis Geste), iepazīstinot skatītājus ar minēto informāciju, termini un apzīmējumi minēti korekti un neitrāli.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

vērs uzmanību:

[7] Sabiedrisko mediju ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un LTV Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības

sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu, ombuds nevērtē Iesniedzēja uzskatus vai iesniegumā pausto viedokli. Ombuda pienākums ir respektēt sabiedrisko mediju redakcionālo neatkarību un vērtēt to darbības un satura atbilstību pašregulācijas aktiem.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda
Rožukalne

atzīst:

[8] Izvērtējot Iesniegumu, izprotot situāciju, ka tā saturu pilnībā veidojis LTV sadarbības partneris LRT+, kā arī uzteicot LTV rīcību satura veidotāju informēšanā par mazaizsargātu grupu pārstāvju atspoguļojuma ētiskajiem aspektiem, atzīstu, ka Iesniegumā minētajā sižetā ar valodas un informācijas atlases palīdzību radīts kādas sabiedrības grupas stereotipizācijas risks. Lai arī sižeta autori LRT+ savā tekstā izmanto robežsardzes pārstāvju teikto, tomēr vērojams, ka avotu sniegtā informācijā netiek kritiski izvērtēta, ne arī precizēta un kontekstualizēta, izmantojot citus informācijas avotus, kā tas nepieciešams, ja sabiedrībai tiek sniegta informācija par pretrunīgi vērtētiem sabiedriski politiskiem notikumiem, konfliktiem u.c. Ņemot vērā LTV Ētikas un rīcības kodeksa 3.4. punktā teikto, ka “Darbiniekiem, kuri atbildīgi par tādu lēmumu pieņemšanu, kas saistīti ar sadarbības partneriem un citām trešajām personām un LTV kā uzņēmuma komercdarbības veikšanu, katrs sadarbības jautājums jāizvērtē arī no ētisko apsvērumu viedokļa, nosakot, vai potenciālais darījums nediskreditē sabiedriskā medija vērtības un nepārkāpj tā darbības principus, kā arī nerada jebkāda veida zaudējumus LTV”, atzīstu, ka Iesniegumā minētajā sižetā, atspoguļojot migrantu aizturēšanu Latvijas pierobežā, pārkāpts Redakcionālo vadlīniju 1.4 sadaļā “Sabiedrisko mediju darbības profesionālie principi” minētais princips “Izvairīšanās no stereotipizācijas”: “Sabiedriskie mediji izvairās no stereotipizācijas un neizvērtē notikumus, procesus un sabiedrības grupas, vadoties pēc iepriekšējiem priekšstatiem un aizspriedumiem. Nav pieļaujama kādas sabiedrības grupas diskriminācija.”

Izvērtējot atzīto Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda
Rožukalne

iesaka:

[9] Veidojot sadarbības projektus, īpaši aktuālās sabiedriski politiskās ziņas, kuru autori

ir sadarbības partneri, izstrādāt tādas redakcionālās darbības procedūras, kas dotu iespēju ievērot LTV Ētikas un rīcības kodeksu un sabiedrisko mediju Redakcionālās vadlīnijas.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(*paraksts*)*

Anda Rožukalne

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU